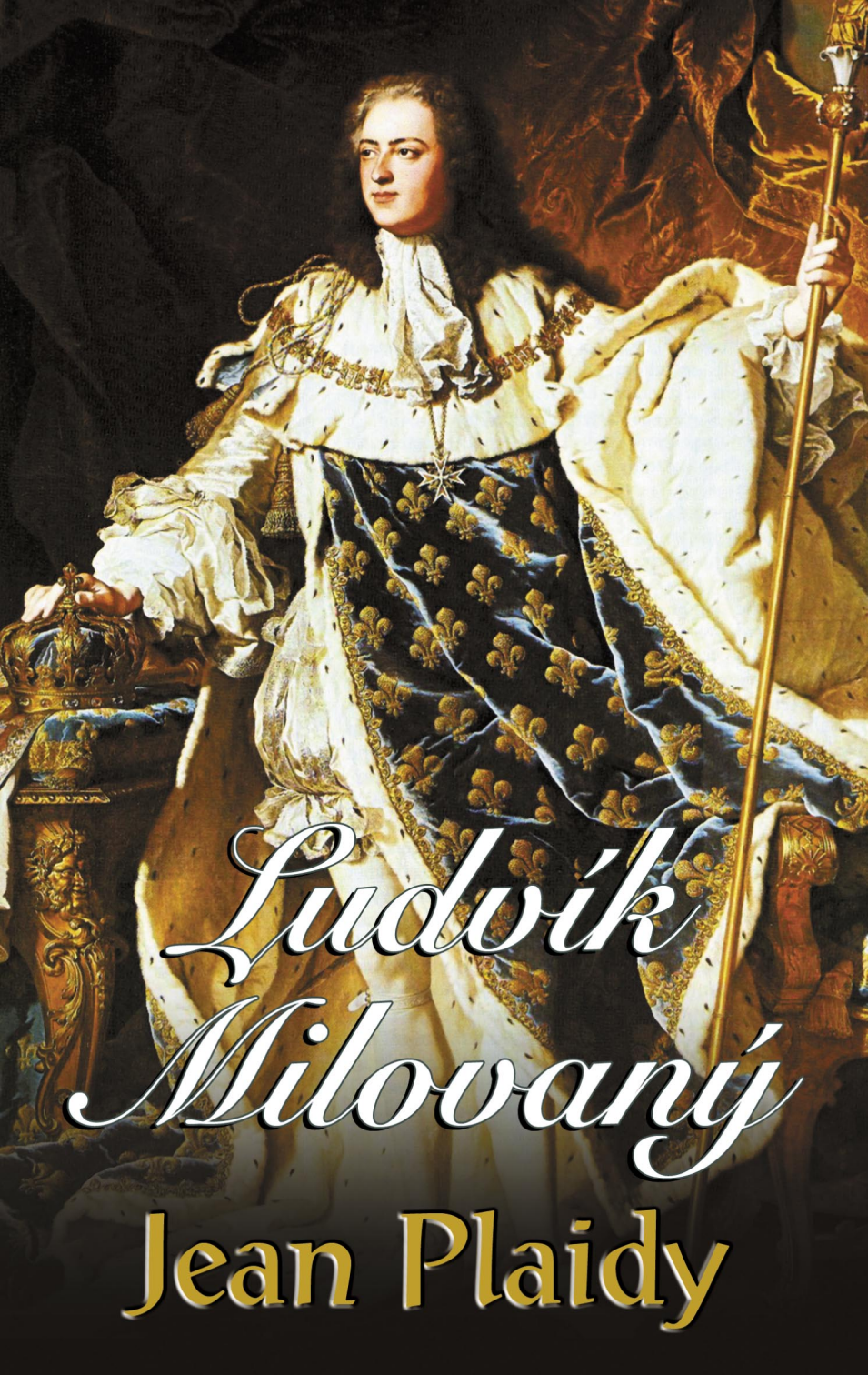

*Ludvík
Milovaný*

Jean Plaidy

*Ludvík
Milovaný*

PRAHA 2013

Přeložila: **ZDEŇKA ZVĚŘINOVÁ**

Jean Plaidy: Ludvík Milovaný

Vydání první

Copyright © Jean Plaidy, 1959

All rights reserved. First published 1959 by Robert Hale and Company

Vydalo nakladatelství Baronet a.s., Květnového vítězství 332/31, Praha 4,
www.baronet.cz v roce 2013 jako svou 1768. publikaci

Přeloženo z anglického originálu Louis the Well-Beloved
vydaného nakladatelstvím Pan Books Ltd v roce 1972

Český překlad © 2013 Zdeňka Zvěřinová

Odpovědná redaktorka Jana Kohutová

Korektorka Zdeňka Grigarová

Přebal a vazba © 2013 Ricardo a Baronet

Ilustrace na přebalu © 2013 Jana Carrasco

Sazba a grafická úprava Ricardo, Sázavská 19, Praha 2

Tisk a vazba: **FINIDR**, s. r. o., Český Těšín

Veškerá práva vyhrazena.

Tato kniha ani jakákoli její část nesmí být přetiskována, kopírována
či jiným způsobem rozšiřována bez výslovného povolení.

Název a logo BARONET® jsou ochranné známky zapsané

Úřadem průmyslového vlastnictví pod čísly zápisu 216133 a 216134.

ISBN 978-80-7384-1čě-ĭ

BARONET

Praha 2013

Jean Plaidy

*Ludvík
Milovaný*

FRANCOUZSKÁ REVOLUCE I.

Obsah

1	Starý král	13
2	Mladý král	30
3	Marie Leszczyńska – francouzská královna	72
4	Madame de Prie a vévoda z Bourbonu	89
5	Madame de Mailly	111
6	Madame de Vintimille	126
7	Vévodkyně de Châteauroux	157
8	Král v Métách	184
9	Mademoiselle Poissonová	201
10	Markýza de Pompadour	226
11	Princ Karel Eduard Stuart	253
12	Cesta povstání	279

Ludvík XV. (1710–1774)

byl francouzský král z rodu Bourbonů vládnoucí v letech 1715–1774. Byl pravnukem „krále Slunce“ Ludvíka XIV. a po předčasné smrti svého otce a děda se stal oficiálním následníkem trůnu (ve dvou letech). Jeho vláda trvala bezmála šedesát let.

Ludvík, obdařený značnou inteligencí, ale i notnou dávkou arogance a lhostejnosti k potřebám státu, se ujal řízení státních záležitostí roku 1723, nedlouho před smrtí regenta Filipa II. Orleánského, který byl původem z mladší linie Bourbonů. V patnácti letech ho oženili s o sedm let starší dcerou svrženého polského krále Stanislava Leszczyňského, Marií (1703–1768), jejíž rodina se po útěku z Polska uchýlila do exilu v Paříži. Ludvík XV. se později snažil Stanislavovi znovu zajistit polskou korunu, ale neúspěšně (1733).

Jak Filip Orleánský, tak později i král pokračovali v absolutistickém stylu vlády, vytvořeném ještě Ludvíkem XIV. Hlavní roli ve státě i nadále sehrávala vysoká šlechta, která se doslova koupala v dostatku a luxusu, účastnila se početných bálů, koncertů, divadelních a baletních vystoupení či lovvů a intrikovala navzájem proti sobě. Finanční situace Francie nebyla dobrá. Již v roce 1720 došlo k hospodářské krizi, vyvolané aktivitami skotského finančníka Johna Lawa, a stabilizace poměrů nastala až po roce 1750.

Na krále měl dlouho velký vliv jeho rádce kardinál Fleury (1653–1743); dokud státní záležitosti řídil on, dosahovala Francie určitých úspěchů na zahraničněpolitickém i vnitropolitickém poli. Fleuryho snahou bylo především vyhnout se

rozsáhlejším válečným konfliktům, což se mu víceméně dařilo. Po kardinálově smrti však Ludvíka XV. ovládly jeho milenky madame de Pompadour a madame du Barry, které postrádaly jakýkoli rozhled v politických záležitostech.

V letech 1740–1748 se Ludvík zapletl do válek o dědictví rakouské, jež mu prakticky nevynesly nic. Během sedmileté války (1756–1763) s Anglií Francie ztratila Kanadu, část Louisiany a většinu držav v Indii. Tato porážka znamenala výrazné oslabení velmocenského postavení země, zostření napětí uvnitř společnosti a sílící kritiku absolutismu (osvícenci, encyklopedisté). Ludvík sám však jakékoli reformy odmítal a své kritiky přímo či nepřímo vyháněl do exilu. V ekonomické oblasti došlo po polovině století k jistému oživení (rozvoj manufaktur).

V architektuře, umění a módě převládal za Ludvíka XV. aristokratický styl rokoka: dekorativní interiéry, jemné figurky z porcelánu, krinolíny a vysoké účesy dam, paruky, trojrohé klobouky, ozdobné kordy šlechticů a jiné. Francie zůstala hlavním kulturním centrem Evropy – místem, které si vydobyла již za Ludvíka XIV.

Marie Leszczyńska (1703–1768)

byla mladší dcera svrženého polského krále Stanislava Leszczyńskiego, který se uchýlil do azylu do Paříže, a jeho ženy Kateřiny Opalinské. V roce 1725 se provdala za francouzského krále Ludvíka XV. a stala se francouzskou královnou.

Když kníže de Condé, první ministr krále Ludvíka XV., a posléze jeho nástupce kardinál Fleury hledali ženu pro krále, chtěli vybrat takovou, která by Francii nevťahla do komplikovaných politických vztahů. Silný vliv na výběr nevěsty měla i markýza de Prie, milenka knížete de Condé. Marie se stala dokonalou kandidátkou, když Stanislav Leszczyński pozbyl politického významu. Svatba se konala 4. září 1725. Nevěsta byla králi velmi vděčná, že si ji vybral za manželku, o to víc, že svým manželstvím mohla do jisté míry kompenzovat rodičům ztrátu trůnu.

Během času však také Ludvík došel k názoru, že manželství s Marií je zahanbující mesaliancí, koneckonců již zveřejnění jeho záměrů se s ní oženit vzbudilo velké pobouření. Marie přišla ke dvoru skromně, třebaže v důsledku tohoto manželství připadlo Francii Lotrinsko.

Manželství přesto bylo zpočátku velmi šťastné, narodilo se z něj deset dětí (osm dcer a dva synové), matce velmi oddaných. Ludvík XV. byl ovšem notorickým sukničkářem, měl množství milenek (nejznámější z nich byla madame de Pompadour, která Marii na královském dvoře zcela odsunula); Marie o většině z nich věděla a trpěla jimi, nezbyvalo jí však než je akceptovat. Na druhé straně se k ní

Ludvík choval vždy velmi dobře, měla velkou volnost, mohla si sama vybírat své přátele a společnost a na rozdíl od jiných královských manželek měla možnost stýkat se se svými rodiči.

Byla horlivou katoličkou, to po ní zdědily i její děti.

STARÝ KRÁL

Žena za oknem se dívala na rušnou *avenue*, za níž se nacházely velké a malé stáje. Celá se třásla a bála se, že si chlapec jejího rozrušení všimne.

Zatahal ji za sukni. „Maman Ventadour, vyhlížíte ven, místo abyste se dívala na mě.“

Odvrátila se od okna a při pohledu na to krásné milované stvoření její výraz jako vždy zněžněl.

„Podívejte,“ poručil jí.

Když vévodkyně de Ventadour kývnutím naznačila, že mu věnuje pozornost, položil ruce na koberec a nohy vykopl do vzduchu. Jeho obličej, který od té námahy jasně zrudl, se na ni smál a žádal ji o pochvalu.

„Umíte to skvěle, drahoušku,“ pravila. „Už jste mi ale ukázal, jak jste šikovný. To stačí.“

Opět si stoupl, naklonil hlavu na stranu a husté, kaštanově hnědé vlasy mu sklouzly do vzrušeného obličje. „Chci vám to ukázat znovu, *maman*,“ vykřikl.

„Už ne, drahoušku.“

„Jen jednou, *maman*.“

„Tak naposledy,“ souhlasila.

Pozorovala ho, jak udělal ve vzduchu salto a s radostným výkřikem opět dopadl na nohy. Usmívala se a v duchu si říkala: Kdo by mu byl schopen ublížit? Kdo by zůstal netečný vůči jeho půvabu a kráse?

Konečně byl spokojený. Přistoupil k ní, položil si hlavu na její hrud' a madame de Ventadour ho hladila po vlasech.

Pevně ho k sobě přitiskla, protože se bála, že by mohl náhle zvednout hlavu, pohlédnout jí do obličeje a vy-
cítit její obavy.

„To bolí, *maman*,“ postěžoval si, ale neslyšela ho. Vzpomínala, jak mu před třemi lety zachránila život, když zabránila doktoru Fagonovi, aby vystavil jeho tě-
líčko drastické „léčbě“, již podrobil chlapcovu matku, otce i bratra.

„Budu o něj pečovat,“ prohlásila tehdy a zaníceně dodala: „Sama.“

Bylo zvláštní, že nikdo neprotestoval, ačkoli mada-
me de Maintenon věřila, že Fagon je nejlepší lékař ve Francii. Ale možná že tři úmrtí v jednom roce otrásla i její důvěrou. Vévodkyně de Ventadour zřejmě působi-
la tak odhodlaně a mateřsky, že se zdálo moudré zkusit namísto Fagonova zhoubného ošetřování její péči.

Odnesla tedy z místnosti dvouleté dítě zabalené v příkrývkách a ve dne v noci o ně pečovala. Vyvedla ho z nebezpečí a od té doby mu nahrazovala matku, která zemřela pouhých šest dní před jeho otcem. Vy-
chovávala ho tak zaníceně, že by ji za nikoho jiného nevyměnil.

Nyní se vykroutil z její náruče, položil jí na klín dvě buclaté ručky a zvedl hlavu.

„Pradědeček umírá,“ sdělil jí.

Zatajila dech, ale mlčela.

„Už nebude králem,“ pokračoval. „Ale Francie krá-
le potřebuje. Víte, kdo se jím stane, *maman*?“

Položila si ruku na hrud', protože byl tak všímavý, že by mu možná neuniklo, jak jí pod květinou na ša-
tech tluče srdce.

Odtáhl se od ní, postavil se na ruce, až měl obličej úplně rudý, a rozpustile kopal nohama ve vzduchu.

„Něco vám povím, *maman*,“ vykřikl. „Až můj pra-
dědeček umře, budu francouzským králem já.“

V oficiální královské ložnici umíral král Slunce stejně důstojně, jako žil. Ležel na zádech ve velké posteli, která dosahovala až k římse a v rozích ji zdobilo pštro-sí peří. Závěsy byly ze zlatostříbrného damašku, protože byl konec srpna a zatím je ještě nenahradily silnější z karmínového sametu.

Během života zachovával přísnou versailleskou etiketu, takže bylo typické, že ji dodržoval i těsně před smrtí. Ludvík XIV. byl nejkliďnější osobou v celé místnosti.

Vyzpovídal se, a to přímo před zraky poddaných, kteří se přišli do paláce podívat, jak umírá, stejně jako ho v minulosti pozorovali, jak tančí nebo se prochází nádhernými zahradami kolem zámku. I nyní je přijal jako dřív. Byl jejich král, a ačkoli od nich vyžadoval naprostou poslušnost, nevyhýbal se svým povinností.

Poslal pryč madame de Maintenon, vychovatelku svých dětí, s níž se před třiceti lety tajně oženil. Plakala tak zoufale, že nesnesl pohled na její slzy.

„Truchlíte proto, že mi nezbývá moc času,“ řekl jí. „Netrapte se, poněvadž jsem už starý a žil jsem velmi dlouho. Snad jste si nemyslela, že jsem nesmrtelný? Vyzpovídal jsem se a odevzdal se milosti boží. Teď, když ležím na smrtelném loži, lituji, že jsem nevedl zbožný život.“

Přikývla. Neustále mu připomínala jeho hříchy, takže na ně v její nepřítomnosti zapomínal snadněji.

Občas ho tolik bolela noha, že na nic jiného nedokázal myslet. Bylinné koupele ani oslí mléko ji nevyléčily a nemělo smysl tajit před ním skutečnost, že se do ní dala sněť. Sám navrhl amputaci, ale bylo už příliš pozdě. Zbývaly mu poslední hodiny.

Jeho dlouhá vláda končila. Dvaasedmdesát let byl francouzským králem – z hýčkaného panovníka se stal zbožňovaným –, a protože nikdy zcela nezapomněl, ja-

kým ponížením jeho rodina trpěla během občanské války, kdy byl ještě dítě, mimořádně dbal na vlastní důstojnost a odhodlání, že pouze on sám bude hlavou státu. „*Stát jsem já!*“ říkával a nikdo na to nezapomínal.

Když se člověk blíží ke sklonku života, vzpomíná na drobnosti, které mu v době, kdy se staly, připadaly nedůležité, ačkoli hodně prozrazovaly. Při jedné příležitosti navštívil knížete de Condé na zámku Chantilly a dodávka ryb objednaných na hostinu nepřišla. Vrchní kuchař pod tíhou toho, co mu připadalo jako obrovská tragédie – božský král zasedl k hostině, která nebyla úplně dokonalá – spáchal sebevraždu, jelikož se s tou hanbou nedokázal vyrovnat.

V té době, myslel si Ludvík, to nikomu nepřipadalo přehnané.

Když se teď ohlížel zpátky, viděl sám sebe, jak majestátně kráčí životem. V obřadech u dvora hrál hlavní roli, jako by snad byl světec, a postupně skutečně docházel k přesvědčení, že tomu tak je. Stál v čele státu a na rozdíl od jiných francouzských králů nedovolil, aby se jeho milenky vměšovaly do vladařských povinností. To *on* symbolizoval stát – pouze on sám.

Když teď ležel v posteli, z níž, jak věděl, už nikdy nevstane, měl čas ohlížet se na svůj život a do jisté míry hodnotit své činy. Vždy se našli tací, kteří mu říkali, že je bůh, a on se to nesnažil popřít. Bohové však neleží v posteli s nepoužitelnou nohou, která je pomalu zabíjí. Byl smrtelný, plný lidských slabostí, a protože ho na ně nikdo neupozornil, ani se je nepokusil zmírnit.

Věděl, že ve Francii každý den lidé umírají hladem, zatímco on promarní peníze na války. Přesto, nedělal to kvůli slávě Francie a obohacení lidí? Ne, důvodem byla sláva Ludvíka a *jeho* prospěch! Válka ho vzrušovala. Snil o francouzské koloniální říši, která bude největší na světě. V celé zemi se objevovaly příklady jeho lásky k okázalosti.

Patřil mezi ně i tento zámek, Versailles, který měl být kvůli jeho ctižádosti nejkrásnější na světě. Nebylo náhodou, že se ta symbolika vloudila i do výzdoby. Le Vauovy sloupky měly představovat měsíce v roce a masky nad okny v přízemí zobrazovaly vývoj lidského života, protože Versailles mělo znázorňovat sluneční soustavu, která obíhá kolem obrovského Slunce – a tím byl král Slunce.

Jenže kvůli jeho stavitelské vášni a odhodlání jít do války trpělo mnoho lidí.

Kdybych mohl začít od začátku, myslel si umírající král, zachoval bych se jinak. Jako první bych bral ohled na lidi a oni by mě milovali tak jako v dobách, kdy mě poprvé – ve čtyřech letech – prohlásili králem.

Čtyřleté dítě! přemýšlel. Velmi útlé mládí, aby se člověk stal francouzským králem.

Nyní si v dětském pokoji nedaleko této místnosti hrál další chlapec, který bude už zítra – nejpozději pozítří – nosit francouzskou korunu.

Při úvahách o nástupu Ludvíka XV. se umírající Ludvík XIV. tolik zalekl budoucnosti, že úplně zapomněl litovat minulosti.

Zvedl ruku a asi čtyřicetiletý muž okamžitě přistoupil k jeho lůžku.

„Přejete si, Sire?“ zeptal se.

Ludvík se pátravě zadíval do obličeje svého synovce Filipa, vévody orleánského, který mu silně připomínal vlastního bratra, afektovaného a často krutého, jenž se odmalička zlobil na osud, že ho přivedl na svět až dva roky po Ludvíkovi.

Vévoda orleánský měl špatnou pověst. Byl nechvalně proslulý pletkami se ženami, poněvadž v tom ohledu se choval úplně jinak než jeho otec. Byl mimořádně ctižádostivý, opovrhoval náboženstvím a do kostela na mši si přinesl Rabelaisovy svazky, aby z nich veřejně předčítal. Říkalo se, že se zajímá o černou magii, vy-

znal se v jedech (dokonce byl podezřelý, že otrávil rodiče malého dauphina, burgundského vévodu a vévodkyni) a nadměrně pil. Přesto Ludvík věděl, že není tak zlý, jak ho klepy líčí, ale jeho pověst mu přináší jisté potěšení, a proto se ji snaží zveličovat. Možná si jen přál vyvolat v ostatních ve svém okolí strach.

Ve skutečnosti byl veselý, laskavý, chytrý a dobře si uvědomoval, jaké nebezpečí hrozí zemi, již chybí vůdce. Rodina pro něj hodně znamenala, o čemž vypovídala jeho láska k matce. K dauphinovi se bude chovat laskavě a něžně. Ludvík věděl, že pomluvy o tom, že chlapcovy rodiče otrávil, jsou lživé. Byl to silný muž, a země, již vládne regentská rada, takové lidi potřebuje.

„Synovče,“ pravil král, „přiveď ke mně to dítě. Než zemřu, chci si s ním promluvit.“

Vévoda orleánský se uklonil a oznámil strážci, který stál u dveří: „Jeho Veličenstvo žádá o dauphina. Hned ho sem zavolejte.“

Malý Ludvík dovolil madame de Ventadour, aby ho odvedla do královny ložnice. Uvědomoval si, že jde o vážnou chvíli, poněvadž všechny návštěvy u pradědečka byly vážné. Moc se mu tam nechtělo, radši by vyhledal nějaké mladé páže a hrál si s ním nebo dělal salta.

Třeba s tímhle, pomyslel si a usmál se. Hoch se hluboce uklonil, ale madame de Ventadour táhla svého svěřence dál.

Dauphinovu pozornost upoutal kamenný reliéf hrajících si chlapců, který král pro tuto místnost navrhl. Sochy mu připadaly jako opravdové.

„*Maman*,“ vyhrkl, „vylezu na zeď a budu si s nimi hrát.“

Madame de Ventadour ho však neposlouchala. Jediny pohled na její pevně sevřené rty mu připomněl, že jde navštívit pradědečka. Vzápětí ho však zaujalo kulaté okno, takzvané volské oko, které propůjčovalo to-

muto salonu jméno, vyškubl se z jejího sevření a rozběhl se k němu.

Rychle ho dohonila. „Teď ne, drahoušku,“ pokárala ho. „Král si nás zavolal, a když král poručí, všichni ho musí poslechnout.“

Ludvík strnul, svraštil čelo a rád by se na něco zeptal, ale neudělal to, protože by mu madame de Ventadour stejně neodpověděla. Nemyslela na něj, nýbrž na obrovskou královskou ložnici za salonem volského oka, do které je zavolali a do níž se právě chystali vstoupit.

Ticho v místnosti mladého Ludvíka znepokojilo. Uvědomoval si, že ho všichni pozorují. Viděl usazené muže i ženy a pradědečka podepřeného v nádherné posteli. U sloupkového zábradlí, které mělo zabránit lidem, aby se dostali moc blízko, se modlil kněz. Ale nejnápadnější připadal dítěti odporně nasládlý pach, který nikdy předtím necítilo a jenž v něm vyvolal odpor.

Madame de Ventadour ho odvedla k lůžku, padla na kolena, ale přitom ho stále držela. Díval se, jak pradědeček napřáhl roztřesenou ruku a dotkl se jejího ramene.

„Děkuji vám, madame,“ pravil. „Posaďte dauphina do křesla, ať si ho můžu prohlédnout.“

Poslechla. Pozornost malého Ludvíka přechodně zaujalo široké křeslo, které ho téměř pohltilo. Nohy mu trčely ven a chlapec se na ně díval, jako by patřily úplně někomu cizímu. Potom si však znovu uvědomil nechutný pach smrti, který mu připomínal, že se tato událost od všech ostatních liší.

Nechtěl tu být. Jak rád by vyhledal neformálnost vlastních komnat, kouzlo salonu volského oka nebo se toulal po zahradě a uličnický se schovával před madame de Ventadour! Představil si, jak by ponořil prsty do studené vody ve fontáně a hrál si v umělé jeskyni nebo ve skleníku.

Shrbil ramena a přemožen napětím, které vycítila i jeho dětská duše, znovu zapomněl na pronikavý pach.

Dědeček se však chystal hovořit. Všichni se na chlapce vážně zadívali a poslouchali.

„Nejdražší dítě,“ začal a Ludvík mu věnoval odzbrojující úsměv, který madame de Ventadour považovala za nejpůsobivější na světě. „Velmi brzy se staneš králem.“

Dauphin se dál usmíval. Bude nosit korunu. Dokáže v ní dělat salta? Nemohl se dočkat, až to zkusí.

„Budeš nejvýznamnější král na světě,“ pokračoval pradědeček. „Nikdy nesmíš zapomenout na povinnost vůči Bohu. Doufám, že si nepovedeš jako já. Vyhýbej se válkám, drahé dítě, a udržuj se sousedy mír. Jen v míru tkví štěstí. Služ lidem, tvrdě pracuj, abys zmírnil jejich utrpení, a poslouvej rady dobrých rádců...“

Malý Ludvík pozoroval pradědečkova ústa a dál se usmíval. Jeho pozornost však brzy odvedl obraz Davida hrajícího na harfu, který visel na jedné straně postele, a podobizna Jana Křtitele na druhé. Věděl, co je to za lidi, protože mu to madame de Ventadour kdysi pověděla. Naučí se také hrát na harfu? Bude král, nejvýznamnější na světě, takže pokud si to bude přát, určitě na ni hrát bude. Napadlo ho, jestli Jan Křtitel uměl dělat salta.

„Rád bych vám poděkoval, madame,“ pravil král, „za péči, kterou tomu dítěti věnujete. Žádám vás, abyste v tom pokračovala.“

Madame de Ventadour procítěně odpověděla, že příkazu Jeho Veličenstva mileráda uposlechne.

„Chlapče,“ obrátil se král k mladému Ludvíkovi, „musíš madame de Ventadour milovat. Nikdy nezapomeň, co pro tebe udělala.“

Ta slova hocha upoutala. Něco takového dokázal pochopit. Začal slézat z křesla, aby vzal madame de

Ventadour za ruku a odtáhl ji pryč. Tahle místnost ho unavovala, a to se mu nelíbilo. David ani Jan Křtitel ho už nepřitahovali.

„Madame,“ pravil král, „přiveďte to dítě blíž ke mně. Kazí se mi zrak a dobře na ně nevidím.“

Jakmile madame de Ventadour zvedla chlapce do náruče, zašeptal: „Ne.“ Ale nevšímala si toho a posadila ho na postel, takže byl u starce tak blízko, že viděl hluboké vrásky v jeho obličeji a pot na čele. Ty vrásky připomínaly brázdy na polích. Ludvík si představil, že po tom poli utíká pryč... daleko od Versailles a pradědečkova smrtelného lože.

Stařec dítě uchopil, takže se ocitlo v pevném objetí – připadalo mu, že je to objetí smrti. Dusilo se, ze starého obličeje a silného pachu se mu dělalo špatně od žaludku, chtělo vykřiknout, aby ho někdo zachránil, ale bálo se. Zatajilo dech. Maman Ventadour říkala, že všechny špatné věci brzy pominou. Jako třeba braní léků. Buďte hodný chlapec, spolkněte ho a potom dostanete cukrovinku, která tu pachutí nahradí.

„Pane,“ pravil král, „předávám Ti toto dítě. Modlím se, abys mu věnoval své milosrdenství. Kéž tě ctí jako pravý křesťanský a francouzský král.“

„Nemůžu dýchat,“ zašeptal dauphin. „Nemám vás rád, pradědečku, jste moc horký a vaše ruce mě pálí.“

To nejhorší však mělo teprve přijít. Stařec políbil mladého Ludvíka na ústa. Bylo to tak hrozné, že to hoch nedokázal vydržet.

Hlasitě se rozvzlykal. „*Maman... maman...*“

Madame de Ventadour přistoupila k lůžku, připravěná kvůli svému milovanému dítěti čelit královské vznešenosti i vážnosti smrti.

Když ho zvedla, dychtivě se k ní obrátil, pevně ji objal kolem krku a zabořil obličej do její pokožky. Drahá, sladce vonící *maman* představovala v děsivém světě bezpečné útočiště.

Upřela na krále prosebné oči.

„Madame,“ pravil umírající Ludvík, „odvedte dauphina do jeho komnat.“

Zatímco král tiše ležel v posteli, všichni na zámku žasli, s jakým klidem se chystá zemřít.

Kál se za minulé zločiny a toužil zanechat zemi v co nejlepším stavu. Uvědomoval si, že ačkoli v první polovině vlády přinesl Francii slávu a blahobyť, teď ji ničily dluhy, počet obyvatel se snižoval a šířila se chudoba. Důvodem byla válka. Příliš pozdě pochopil, že neustálé boje přinášejí víc neštěstí než věhlasu. Zvyšovaly se daně a uvalovaly se nové, jako například daň z hlavy. Když projížděl zemí a obdivoval nádherné budovy, měl vidět nejen zářné příklady umění a králova dobrého vkusu, ale i známky obrovské rozhazovačnosti, kterou si trpící lid nemohl dovolit.

Pozdě si uvědomil své chyby a rád by je nějak napravil. Francie potřebovala silného krále na vrcholu sil... jenže co měla? Pětiletého chlapce.

Jaká pohroma postihla toto království! Syn Ludvíka Slunce zemřel na neštovice a vnuk, vévoda burgundský, zemřel šest dní poté, co jeho manželka padla za obětí spalničkám – prý na zlomené srdce, protože jeho oddanost k vévodkyni byla známá po celé zemi. Jejich nejstarší syn, pětiletý vévoda z Bretaně, zesnul tentýž rok a dauphinem se tak stal jeho mladší bratr. Jako by Francii zbavovalo panovníků nějaké prokletí.

Pětiletý chlapec má usednout na francouzský trůn! Když si to Ludvík XIV. představil, pochopil, že není čas na výčitky svědomí. Musí rychle jednat. Přesto nemohl udělat víc než dát svým ministrům dobře míněnou radu, poněvadž ačkoli jeho slovo bylo za jeho života zákonem, kdo ví, zda jím zůstane i po smrti?

Odložil schránku na důležité dokumenty a svolal ke svému lůžku nejvýznamnější osobnosti ve Francii.

Mlčky se na ně díval a jeho myšlenky prodlévaly u dvou z nich, jimž hodlal svěřit nejdůležitější postavení v celém království – u vévody orleánského a vévody z Maine. Vévoda orleánský byl chytrý, do zletlosti malého Ludvíka byl hlavou královské rodiny, měl by se tedy stát regentem. Maine, syn krále s madame de Montespan, byl legitimizován. Byl to obdivuhodný a zbožný muž, který vedl bezúhonný život. Proto převzme výchovu nového krále.

Starci se zastřely oči, přesto se mírně zvedl a promluvil k těm, kdo stáli kolem postele: „Přátelé, jsem velmi spokojený s vašimi službami a je mi líto, že jsem vás neodměnil tak, jak si zasloužíte. Prosím vás, abyste sloužili dauphinovi stejně dobře jako mně. Nezapomeňte, že je ještě mladý – je mu teprve pět let. Živě si vybavuji, co všechno mě v dětství trápilo, když jsem téměř ve stejném věku zdědil francouzský trůn. Necht' mezi vámi všemi panuje harmonie, v tom spočívá bezpečí státu. Svého synovce, vévodu orleánského, jmenuji francouzským regentem. Modlím se, ať dobře vládne a vy ať ho posloucháte a někdy si na mě vzpomenete.“

Mnozí z přítomných se rozplakali.

„Už mi nezbývá moc času,“ pokračoval Ludvík. „Cítím, že se blíží smrt. Synovče, jmenuji tě regentem. A tebe, Maine, můj synu, žádám, abys dohlédl na chlapcovu výchovu. Měj na paměti, že je ještě hodně malý. Rád bych, aby do sedmi let zůstal se svou vychovatelkou jako doposud, poněvadž je jí hluboce oddaný. Potom ho však musíte madame de Ventadour odejmout a naučit ho, jak se stát králem. Pánové, loučím se s vámi. Váš král má blízko do hrobu a další sotva vstal z kolébky. Splňte svou povinnost vůči zemi. Ať žije Francie!“

Víc udělat nemohl. Blížil se večer a nebyl si jistý, zda se dočká dalšího rána. Poslal pro kněze, a ti celou noc zůstali u jeho lůžka.